

50 godina rada Središnjega laboratorija za konzervaciju i restauraciju Hrvatskoga državnog arhiva, Zagreb, 17. prosinca 2004.

Središnji laboratorij za konzervaciju i restauraciju Hrvatskoga državnog arhiva obilježio je 2004. 50 godina rada. Povodom te obljetnice održan je 17. prosinca 2004. stručni skup, u radu kojega su sudjelovali, uz djelatnike Središnjega laboratorija, korisnici usluga te predstavnici srodnih i znanstvenih ustanova s kojima Središnji laboratorij surađuje.

Rad na konzervaciji i restauraciji arhivskoga gradiva u Hrvatskom državnom arhivu u suvremenom smislu počinje 1954. godine zapošljavanjem dipl. ing. kemije Tatjane Puškadija-Ribkin, koja utemeljuje konzervatorsko-restauratorsku službu u hrvatskim arhivima. Može se reći da se razvoj struke prati od samih početaka, jer se prvi konzervatorski laboratoriji koji u svojem radu primjenjuju znanstvene metode utemeljuju oko 1900., a konzervacija postaje strukom 1950., utemeljenjem Međunarodnoga instituta za konzervaciju (IIC).

Planirano je da Laboratorij bude središnji laboratorij za restauraciju arhivskoga gradiva na području Republike Hrvatske. Tako se i danas, kada i druge ustanove otvaraju svoje laboratorije i radionice, osim za potrebe Hrvatskoga državnog arhiva radi i za potrebe svih imatelja pisane baštine u Hrvatskoj: ostalih državnih arhiva, knjižnica, muzeja, vjerskih i drugih organizacija i institucija s područja znanosti i kulture. Uspješnu višegodišnju suradnju istaknuli su vlč. Ivan Štironja, biskupski vikar za pastoral Biskupskoga ordinarijata Mostar, dr. sc. fra Bono Vrdoljak iz Livna, pater Vatroslav Frkin iz Franjevačkoga samostana u Zagrebu i Joško Belamarić, pročelnik Konzervatorskoga odjela Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture iz Splita.

Laboratorij je specijaliziran za konzervaciju i restauraciju gradiva pisanoga na papiru, koži i pergamentu. Od 1970. u okviru Laboratorija djeluje i knjigovežnica za restauraciju starih uveza i uveza starih knjiga. Na temelju analize stanja oštećenosti arhivskoga gradiva svih imatelja u Republici Hrvatskoj Središnji laboratorij izradio je 1986. plan razvoja konzervatorsko-restauratorske službe u arhivskoj djelatnosti. Podatci dobiveni anketom, koju je provela te analizirala mr. sc. Tatjana Mušnjak, voditeljica Središnjega laboratorija za konzervaciju i restauraciju HDA, pokazali su da je već u to vrijeme bilo oko 10 000 000 listova oštećenoga gradiva, kojem su bili neophodni konzervatorsko-restauratorski radovi. Tijekom Domovinskoga rata situacija se još pogoršala. Oštećene su nove količine gradiva, ne samo u izravnim ratnim sukobima, nego i pri zaštiti gradiva njegovim odlaganjem u neprimjerenim uvjetima: vlažnim podrumima, grobnicama, štalama, hermetički zatvorenim metalnim sanducima. O takvim, neposrednim ratnim štetama i suradnji s Ministarstvom kulture govorila je Ranka Würth, glavna konzervatorica za pokretna kulturna dobra Ministarstva kulture RH.

Od utemeljenja se radilo u neprimjerenim uvjetima. Mogućnost cjelovitijega rješenja prostora Središnjega laboratorija javila se prilikom uređenja zgrade Hrvatskoga državnog arhiva na Marulićevu trgu. Novouređeni prostor opremljen je najsuvremenijom opremom: strojem za restauraciju metodom razrijeđene papirne mase, vakuum stolom za čišćenje gradiva kemijskim metodama, komorom za kontrolirano vlaženje, komorom za isprašivanje, hidrauličkim prešama, strojem za restauraciju bez razvezivanja, odgovarajućim restauratorskim i knjigovezačkim stolovima, a organiziran je i kemijsko-mikrobiološki laboratorij, u kojem se vrše potrebna ispitivanja. Novom opremom omogućena je primjena novih metoda konzervacije i restauracije, a novi, veći prostor omogućio je unaprjeđenje edukacijske uloge Središnjega laboratorija, naglasila je u svom izlaganju mr. sc. T. Mušnjak. Osim što se tu educiraju restauratori, konzervatori i knjigoveže iz Hrvatske, sa zahtjevima za praksu u Laboratorij HDA javljaju se i kolege iz inozemstva koji studiraju konzervaciju i

restauraciju. O školovanju knjižničara i arhivista, potrebi stjecanja novih vještina, problemima digitalizacije i arhivima iz korisničke pozicije govorila je prof. dr. Aleksandra Horvat, voditeljica Studija bibliotekarstva na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Velika pažnja posvećuje se i educiranju djelatnika Laboratorija. Uz redovito praćenje stručne literature pohađaju se tečajevi i seminari u zemlji i inozemstvu te se surađuje sa znanstvenim institucijama. Potrebu suradnje radi educiranja stručnjaka naglasila je prof. dr. sc. Šefka Horvat-Kurbegović. Radi pravilne zaštite gradiva u spremištima educiraju se i ostali djelatnici koji se brinu o pisanoj baštini. Konzervacija i restauracija pisane baštine treba biti tek posljednja mjera zaštite, a prednost se treba dati prevenciji. Teška oštećenja nastajala su najčešće zbog loše odabranih sirovina za izradu materijala na kojima su pisani dokumenti i knjige, loših uvjeta čuvanja, nepažljiva rukovanja i neuspjelih zahvata zbog loše odabranih materijala i kemikalija za restauraciju i konzervaciju.

U proteklih 50 godina u Središnjem su laboratoriju konzervirana i restaurirana ukupno 826 123 lista različitih vrsta pisanoga gradiva; u knjigovežnici je uvezano 13 536 knjiga i izrađeno 1900 zaštitnih kutija, 5 578 zaštitnih fascikala i 581 paspartu za posebno vrijedno gradivo. U sklopu proslave postavljena je i izložba o radu Središnjega laboratorija.

Dubravka Pilipović